

„TEORETIZOVANIE PRAXE“ V SLOVENSKEJ SOCIÁLNEJ PRÁCI: VÝZVA PRE (ĎALŠIE) VZDELÁVANIE SOCIÁLNYCH PRACOVNÍKOV

MÁTEL ANDREJ

Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Abstrakt

Neil Thompson priniesol v svojom diele „*Theorizing Social Work Practice*“ (2010) nový prístup k vzdelávaniu sociálnych pracovníkov. Tradičným prístupom vyučovania teórie sociálnej práce je prezentovanie jednotlivých teórií a následné povzbudzovanie študentov aplikovať teóriu v praxi. Odlišným prístupom je začať s praxou a potom sledovať ako teória môže pozitívne ovplyvniť priamu sociálnu prácu s klientom. Podobný prístup pre výskum a vyučovanie etiky sociálnej práce priniesli autorky Sarah Banks a Kirsten Nøhr využívajúc „etické kazuistiky“. Príspevok je diskusiou o pozitívach a negatívach uvedených prístupov v kontexte slovenskej sociálnej práce, jej pregraduálneho a postgraduálneho vzdelávania a praxe.

Kľúčové slová

Etická kazuistika. Sociálna práca. Prax. Teória.

Abstract

In his work ‘*Theorizing Social Work Practice*’ Neil Thompson has come up with a new approach to education of social workers. The traditional approach to teaching the theory of social work is presenting the individual theories and subsequent encouraging the students to apply them in practice. A different approach is to start with the practice and then watch how the theory can positively influence the direct social work with clients. A similar approach for research and teaching of social work ethics was introduced by Sarah Banks and Kirsten Nøhr who make use of so called ethical case studies. This article is a discussion about the advantages and disadvantages of the above-mentioned approaches in the context of Slovak social work, its pre-graduate and post-graduate education and practice.

Key words

Ethical cases. Social work. Practice. Theory.

Sociálna práca je v súčasnosti akceptovanou samostatnou profesiou, vedou, ako aj samostatným študijným odborom v rámci vysokoškolského štúdia v mnohých krajinách, vrátane Slovenska. Úzke prepojenie medzi teóriou a praxou sociálnej práce býva však spochybňované nielen samotnými sociálnymi pracovníkmi, ale aj niektorými odborníkmi. Ani teoretická príprava študentov sociálnej práce nie je vždy dostatočnou zárukou úzkeho prepojenia praktickej a vedeckej stránky tejto profesie. Preto alternatívnym resp. doplnujúcim prístupom k úzkemu prepájaniu praxe s teóriou môže byť prístup, ktorý do sociálnej práce priniesol najmä Neil Thompson a nazval ho „teoretizovanie praxe“.

Sociálna práca ako profesia a veda

Sociálna práca sa ako *profesia* zameriava na pomoc, podporu, sprevádzanie, posilnenie a zmocnenie sociálnych klientov, ktorými môžu byť jednotlivci, rodina, skupina, komunita alebo inštitúcia, a to prostredníctvom profesionálnej činnosti kvalifikovaných a kompetentných sociálnych pracovníkov. Cieľom ich činností je zlepšenie alebo obnovenie psychosociálneho fungovania sociálnych klientov a utváranie priaznivých životných podmienok na dosiahnutie tohto cieľa (por. Mátel, In Mátel – Oláh – Schavel, 2011, s. 17).

Vzhľadom na klasifikáciu vied je sociálna práca na Slovensku zaradená medzi spoločenské a behaviorálne vedy. Podľa Barkera (2003, s. 408) je sociálna práca *aplikovaná veda* zaoberajúca sa pomocou ľuďom s cieľom dosiahnutia dostatočnej úrovne ich

psychosociálneho fungovania a uskutočňovaním spoločenských zmien, ktoré vedú k zlepšeniu prosperity všetkých ľudí. Špecifikum sociálnej práce ako vedy spočíva v aplikácii vedeckých poznatkov do praktickej činnosti. Teórie a metódy užívané v praxi sociálnej práce by mali byť spoľahlivé a efektívne, čo sa zvyčajne overuje cez výskum. Podľa Mühlpachra (2008, s. 29) je sociálna práca pracovný proces a súčasne aj teória tohto procesu. Ako veda je zameraná na skúmanie príčin, ktoré vedú k sociálnym problémom u jedincov, rodín, skupín, komunit v konkrétnych sociálnych podmienkach. Skúma možnosti resocializácie i prevencie sociálnych problémov. Zaoberá sa aj hodnotením dosiahnutých zmien a výsledkov sociálnej práce v časovom odstupe (In Mátel, Schavel at al. 2011, s. 59). Sociálna práca ako *praktická veda* sa pokúša systematickým postupom zozbierať, usporiadať a integrovať do jednotného systému všetky oblasti poznatkov, ktoré sú relevantné pre profesionálne spracovanie problémov v oblasti praxe (Göppner, Hämäläinen, 2008, s. 43).

Teória a/alebo prax?

V minulosti – na Slovensku žiaľ aj v súčasnosti – jestvovala neochota praktikov prijímať teórie do svojej práce. Podľa tohto prístupu sú „teória a výskum považované pre priamu prax za nedôležité, nezrozumiteľné, abstraktné a neaplikovateľné. Vedecký rozmer sociálnej práce je pre prax nepoužiteľný.“ Do istej miery tieto tvrdenia vychádzali zo skúsenosti, keď praktici nevideli konkrétny úžitok teórie pri výkone svojej práce. Nedôvera k teóriám v sociálnej práci bola pomenovaná ako „anti-teoretický prístup“ resp. „anti-intelektualizmus“ (Jones, 1996). Namiesto nich je v tomto prístupe dôležitejšia *praktická múdrosť*, ktorou sa rozumie spôsobilosť jedinca založená na osobnej skúsenosti o tom, „čo má v praxi robiť“ (Hardiker, Barker 1981; Dominelli 1998). Iní autori chápu sociálnu prácu skôr ako *umenie* než ako vedu.

Prax sa touto cestou prinajmenšom ochudobňuje o množstvo dôležitých poznatkov, vysvetlení, intervenčných stratégií, ktoré by mohli byť použité v sociálnej práci pre efektívnejšiu, účinnejšiu a komplexnejšiu prácu s danou cieľovou skupinou. Sociálni pracovníci potrebujú mať idey, ktoré sa snažia vysvetliť, *prečo a ako* majú konať svoje praktické rozhodnutia (Payne, 2005, s. 5). Teoretické zázemie je jedným zo zdrojov profesionálnej identity sociálnych pracovníkov i jednou z podmienok ich práce a vzájomnej komunikácie. Teória pomáha sociálnym pracovníkom porozumieť, objasniť a nájsť zmysel v situáciách alebo správaniach a poskytuje pohľad na to, čo sa mohlo vyskytnúť v minulosti alebo môže vyskytnúť v budúcnosti (Teater, 2010). Profesionálny výkon sociálneho pracovníka možno chápať ako využitie vedomostí a aplikovanie teórie pri dosahovaní požadovaných zmien. „Je veľmi rozdielne, či sa jeho intervencia uskutočňuje na základe domnienok, pocitov, intuície, alebo na základe kompaktného teoretického rámca. Snaha pomáhať ľuďom bez presného porozumenia ich ťažkostí a bez znalosti metodických postupov môže byť nebezpečná. Môže ohrozovať klientov, v prípade dlhotrvajúcich projektov i celú spoločnosť“ (Navrátil, 2001, s. 25).

Neil Thompson (2010) preto dôrazne odmieta falošnú a zavádzajúcu ideu, že teória a prax môžu byť ponímané ako celkom oddelené entity, ale chápe ich ako dve strany tej istej mince. Porozumieť sociálnej práci neznamená vyberať si medzi teóriou alebo praxou, ale skôr spájanie oboch – vykonávanie praxe, ktorá je formovaná poznaním a teoretickým porozumením. Vykonávať sociálnu prácu znamená *teoretizovanie praxe* (nájsť súbory ideí, ktoré jej dávajú zmysel) a *praktizovanie teórie* (užívanie týchto ideí v praktickom kontexte). Pamela Trevithicková (2010) v tomto duchu upozorňuje, že medzi teóriou a praxou má byť neustály dialóg.

Špecifikom teórie sociálnej práce je jej veľmi úzky vzťah k praxi, preto sa jednotlivé teórie zvyknú nazývať aj „praktické teórie“ (por. Payne, 2005, s. 5). Beckett (2006, s. 33, In

Howe, 2009, s. 2) charakterizuje teóriu v sociálnej práci ako „súbor myšlienok alebo princípov, ktoré sprevádzajú prax“. Obrazným spôsobom vyjadril Susser (1968, In Howe, 2009, s. 3) vzťah medzi teóriou a praxou nasledovne: „...prax bez teórie je ako plavba po nezmapovanom (nepreskúmanom) mori, teória bez praxe znamená vôbec sa nezúčastniť plavby.“ V našich podmienkach by sme mohli použiť obdobný obraz z oblasti turistiky: „Prax bez teórie je ako turistika bez náležitej prípravy (bez vhodného odevu, bez znalosti terénu a jeho rizík, bez mapy a pod.), teória bez praxe je, ako keď si doma podrobne preštudujeme mapu, identifikujeme riziká, navrhujeme vhodnú cestu, na ktorú sa však nikdy nevydáme.“ V prvom prípade môžeme v ideálnom prípade prísť do cieľa, ale počas cesty môžeme ohroziť seba, ako aj ďalších ľudí, ktorých sprevádzame. V druhom prípade sa do plánovaného cieľa nik reálne nedostane (Mátel, In Mátel – Oláh – Schavel, 2011, s. 25).

Príprava sociálnych pracovníkov: od teórie k praxi

Vzhľadom na odbornú prípravu sociálnych pracovníkov na vysokých školách je nutné udržiavať veľmi úzke spojenie sociálnej práce ako profesie a vedy, praxe a teórie, praktických zručností a odborných spôsobilostí.

Podľa Pamelu Trevithickovej (2005) jestvujú tri oblasti znalostí, ktoré sú dôležité pre prax sociálnej práce (por. Parker – Bradley, 2011, s. 87-88):

➤ *teoretické znalosti* – základná báza poznatkov sociálnych pracovníkov súvisí s interdisciplinárnosťou tejto profesie. Podstatná časť znalostí pochádza zo psychológie, sociológie, práva, filozofie, medicíny, politických a ekonomických vied. Tieto sú však užívané v novom kontexte sociálnej práce. Okrem toho teoretické znalosti zahŕňajú poznanie dôležitých teórií, prístupov k praxi a modelov. Teoretické poznanie je závislé od vedeckých teórií.

➤ *faktické znalosti* – opierajú sa o dáta, štatistiky, údaje, záznamy a zistené výskumy. Tieto sa však nemusia ihneď prijať ako nespochybniteľné „fakty“. Trevithicková poukazuje v tejto súvislosti na Popperove pravidlo falzifikácie. Dáta majú byť preskúmané, skontrolované a otvorené pre falzifikovanie. Jestvujú však aj prvky faktického poznania, ktoré sú pre sociálneho pracovníka veľmi dôležité. Patrí sem znalosť platnej legislatívy v danom poli pôsobenia sociálneho pracovníka, poznanie prístupných zdrojov v danom prostredí, podpornej sociálnej siete a relevantných inštitúcií pomoci, vrátane ich kompetencie.

➤ *praktické znalosti* – tieto môžeme nazvať aj zručnosti, spôsobilosti alebo kompetencie, vzťahujú sa na užívanie vlastnej osoby v praktickej činnosti, kritických prístupov a spôsobilostí k rozvažovaniu a praxi. Sociálni pracovníci by mali vedieť odpovedať na otázky, čo majú robiť, prečo to majú robiť a čo funguje v praxi.

Práve na tieto tri oblasti by mali prihliadať vzdelávatelia v sociálnej práci počas pregraduálneho a postgraduálneho vzdelávania sociálnych pracovníkov. Tento prístup zodpovedá aj súčasným normám a smerniciam na zabezpečenie kvality v Európskom priestore vysokoškolského vzdelávania (ENQA, 2009) a Európskemu kvalifikačnému rámcu pre celoživotné vzdelávanie (EÚ, 2008). Výsledkom vysokoškolského vzdelávania (*learning outcomes*) má byť sústava vedomostí (*knowledge*), zručností (*skills*) a kompetencií (*competence*), ktoré sú kľúčové nielen pre individuálny rast, ale aj konkurencieschopnosť, zamestnanosť a sociálnu súdržnosť.

Tradičný prístup vyučovania teórie sociálnej práce je prezentovanie opisov teórií v pregraduálnom vysokoškolskom štúdiu a následné povzbudzovanie študentov *aplikovať* teóriu v praxi. Sociálni pracovníci by následne mali vedieť implementovať teórie a metódy do rozličných situácií sociálnej práce vzhľadom na konkrétnych klientov, s ktorými pracujú. Pri výkone svojej práce môžu využiť jednu teóriu a metódu alebo si môžu zvoliť aj eklektický

prístup. Ním sa rozumie zvolenie viacerých teórií a metód a vzájomné kombinovanie ich rozličných aspektov v praxi. Voľba teórií a metód pritom závisí od viacerých aspektov:

- ✓ od klientov, s ktorými sociálny pracovník pracuje;
- ✓ od situácie, v ktorých sa klienti nachádzajú;
- ✓ od sociálneho pracovníka, jeho poznatkov, tréningov a skúseností;
- ✓ od charakteru organizácie, v ktorej sociálny pracovník pracuje.

Tento prístup má však niekoľko fundamentálnych problémov súvisiacich s takými faktormi, ako sú obmedzenia ľudskej pamäte či rôzne rozptyly. Porozumieť teórii v jej abstraktnej rovine a s odstupom času ju využiť v praxi je veľmi zložitú. Problematickosť tohto prístupu sa prehlbuje vtedy, ak študenti sociálnej práce nemajú dostatočne zabezpečenú kvalitnú odbornú prax. Formalizmus k odbornej praxi, či už zo strany študentov alebo poskytovateľov sociálnych služieb, prehlbuje vzdialenosť medzi akademickým vyučovaním teórie a možnosťou jej overovania v praxi. V tomto kontexte aj mnohí študenti vnímajú teóriu ako málo použiteľnú v praxi a neschopní dať priame odpovede na praktické otázky. Odlišným prístupom ako zavrnutie teórie pre prax je začať s praxou a potom pozorovať, ako teóriu môžeme „privolať“ podľa potreby.

Teoretizovanie praxe a kriticky reflexívna prax

Neil Thompson, autor publikácie „Theorizing Social Work Practice“ (2010), píše o svojej osobnej skúsenosti, keď najskôr, ako sociálny pracovník v zariadení pre deti, vykonával svoju profesiu bez hlbšieho porozumenia toho, čo daná profesia je. Prevažne išlo o napodobovanie toho, čo robili iní zamestnanci. Až neskôr – po absolvovaní univerzitného štúdia a skúsenosti v jednom pracovnom tíme – porozumel, aké je dôležité, aby prax bola *informovanou praxou*, založenou viac na porozumení než zaužívaných zvykoch alebo mechanickom napodobovaní iných. Podľa Thompsona by sociálni pracovníci mali byť nielen *doers* (ľuďmi činu, aktérmi), ale aj *thinkers* (tými, ktorí uvažujú, mysliteľmi). Mali by byť schopní užívať analytické spôsobilosti porozumieť komplexu zložitých situácií, s ktorými sa stretávajú v práci s ľuďmi. Užívanie analytických spôsobilostí vyžaduje užívanie ideí alebo „konceptov“. Porozumenie komplexu situácií prostredníctvom konceptov nazýva Thompson *theorizing*, čiže ich teoretizovaním (por. Thompson, 2010). Uvedený autor užíva sloveso *theorizing* (vo všeobecnom význame formulovať teóriu, teoretizovať, špekulovať, uvažovať) – na rozdiel od substantíva *teória* vyjadrujúceho aktuálnu poznatkovú bázu – k opísaniu aktívneho aktuálneho procesu využívania poznatkovej bázy na objasňovanie situácií, s ktorými sa sociálny pracovník v praxi stretáva. Tento proces potom zahŕňa nasledujúce prvky:

1. *Dôverná znalosť poznatkovej bázy* – pokusy o manažovanie komplexu situácií bez adekvátnej úrovne ich porozumenia môže priniesť katastrofálne dôsledky, napr. ak by sa sociálny pracovník pokúšal pomôcť ohrozenému dieťaťu bez adekvátnej znalosti CAN syndrómu.
2. *Starostlivosť o permanentné, aktuálne vzdelávanie* – poznatková báza sa neustále vyvíja, preto nemožno pripustiť, aby poznanie sociálnych pracovníkov zostalo statickým a stagnovalo.
3. *Užívanie analytických spôsobilostí* – schopnosť „operacionalizovať“ teóriu, vedieť odhadnúť, ktoré teórie sú potrebné pre sociálnu prácu, kedy a prečo sú práve tieto potrebné.
4. *Užívanie praktických zručností* – schopnosť vedieť zručnosti vhodným spôsobom „naladiť“ do špecifických odtieňov situácie, ktorou sa zaoberáme; mať pragmatické spôsobilosti angažovať sa pre ľudí, ale aj „reflektovanie v praxi“.

5. *Mať dôveru a vieru vo vlastné schopnosti* – sebadôvera je dôležitým predpokladom každej činnosti sociálneho pracovníka. Ak by nemal vieru v seba samého, nemožno očakávať, že iní ľudia mu budú dôverovať.

Podobne aj Barbra Teaterová (2010) uvádza, že by sociálni pracovníci mali kriticky posudzovať, evaluovať a reflektovať svoju vlastnú prax. Malcolm Payne (2009) užíva v tejto súvislosti výraz *critically reflective practice*, čiže kriticky reflexívna prax. Tá si od sociálnych pracovníkov vyžaduje, aby robili reflexiu svojej práce a kriticky nad ňou uvažovali. Tento proces môžu začať kladením si nasledovných otázok po stretnutí s klientmi (Adams, 2009, s. 234, In Teater, 2010): Čo sa stalo? – Ako to môžem porovnať s predošlými skúsenosťami? – Ako som vtedy konal? – Ako dobre a správne som konal? – Čo môžem robiť ešte lepšie? – Čo môžem konať inak a odlišne? Prvé tri otázky sú nasmerované na reflektovanie situácie a toho, čo sa stalo, a ďalšie tri smerujú ku kritickému prehodnocovaniu skúsenosti. Dôležité je uvedomenie si toho, čo sa sociálny pracovník môže zo skúsenosti naučiť, čo môže prispôbiť alebo modifikovať pre budúcu prax.

Z hľadiska teoretických konceptov prístupu kriticky reflexívnej praxe je zaujímavý model *evidence based practice*, čiže praxe založenej na dôkazoch. Tento zdôrazňuje úzky vzťah medzi výskumom a praxou v sociálnej práci. Jeho pôvod je v medicíne (por. Sackett et al., 1996). V sociálnej práci ide o prístup, ktorý „pomáha ľuďom robiť dobre informované rozhodnutia o politike, programoch a projektoch na základe dostupných dôkazov založených na výskumoch, ktoré sú srdcom politického rozvoja a implementácie“ (Orme – Shemmings, 2010). Aby boli služby klientom sociálnej práce čo najvhodnejšie pre ich dobro, mali by sociálni pracovníci využívať tie teoretické prístupy, metódy a techniky, ktorých pozitívny účinok je už empiricky overený. Tento prístup nechce obmedziť činnosť sociálnych pracovníkov len na výskumom overené spôsoby práce a už vonkoncom ich nemá odvieť od inovátnych prístupov vo svojej praxi. Skôr ich nabáda k neustálemu štúdiu, hľadaniu a užívaniu overených postupov, ktoré budú prinášať čo najkvalitnejšiu pomoc klientom.

Ďalším modelom kriticky reflexívnej praxe je tímová, prípadne supervízna reflexia prípadových štúdií alebo kazuistik v rámci *case-based approach* (prístupu založenom na reflexii prípadov). V oblasti etiky sociálnej práce veľmi zaujímavý projekt priniesli do sociálnej práce Britka Sarah Banksová a Dánka Kirsten Nøhrová (2012). Išlo o projekt medzinárodnej organizácie FESET (Formation d'Éducateurs Sociaux Européens), čiže Európskej asociácie tréningových centier pre sociálno-vzdelávaciu prácu s názvom European Social Ethics Project, ktorý bol realizovaný od roku 1998. Jeho hlavnou náplňou bola systematická práca s „etickými kazuistikami“, ich etickou reflexiou a užívaním pre výskum a vzdelávanie v etike sociálnej práce. Ide pritom o špecifickú metodológiu „naratívnej etiky“, ktorá užíva príbehy z praxe na objasnenie etickej reflexie a rozhodovania. V tomto prístupe sa nezačína s prezentovaním teórie etiky, ale reflexia začína konkrétnymi prípadmi z praxe, ktoré sú prezentované v rámci systému a špecifických okolností, v akých sa vyskytli. Spoločnou reflexiou sa hľadajú eticky korektné postoje k danému prípadu, prihliadajúc na teoretické znalosti z filozofických konceptov etiky, etické hodnoty a princípy prezentované v etických kódexoch sociálnej práce, špecifiká danej organizácie a podobne. „Kazuistika pritom nie je normatívnou teóriou, ale metódou pre robenie etického posúdenia a rozhodnutia. Pri etike založenej na kazuistikách zohráva kľúčovú rolu morálne rozvažovanie“ (Banks, Nøhr, 2012, s. 9).

Kriticky reflexívnu prax môžeme chápať aj ako účinný nástroj zodpovednosti sociálneho pracovníka voči sebe samému a trvalý nástroj skvalitňovania sociálnych služieb. Teoretizovanie praxe je odbornou aktivitou, ktorej je potrebné venovať náležitý čas a pozornosť na viacerých úrovniach:

1. *Osobná* – z hľadiska osoby sociálneho pracovníka ju môžeme vnímať ako jednu z foriem sebareflexie. V rámci nej sa sociálny pracovník pravidelne zamýšľa nad tým, čo vie, čo koná a prečo tak koná, teda analyzuje svoje myšlienky, pocity a konanie. Sem patrí aj schopnosť pracovníka modifikovať svoje vlastné konanie vo svetle reflektovaných skutočností a nových poznatkov (por. Mátel, 2012).

2. *Inštitucionálna, resp. úroveň organizácie* – kritická reflexia praxe sa môže stať súčasťou organizačnej kultúry, ktorej cieľom je zvyšovanie kvality poskytovaných služieb a dosiahnutie čo najväčšieho dobra pre klientov. K povinnostiam organizácie potom patrí poskytnutie dostatočného časového priestoru a sprístupnenie podporných nástrojov, ktorými môžu byť najmä:

- a) kolegiálne konzultovanie;
- b) supervízia;
- c) ďalšie vzdelávanie sociálnych pracovníkov.

Zamestnávateľské organizácie majú zodpovednosť, aby zabezpečili adekvátne finančné zdroje nielen pre svojich klientov, ale aj pre zamestnancov, vrátane podpory ich odborného rastu a supervíznej pomoci.

3. *Profesijná* – sem by mala patriť predovšetkým stavovská organizácia sociálnych pracovníkov, resp. Komora sociálnych pracovníkov, ktorá je v súčasnosti na Slovensku v procese kreovania. Táto by mala zastrešovať systematické ďalšie vzdelávanie sociálnych pracovníkov. Doposiaľ podporu profesijného rastu sociálnych pracovníkov zabezpečovali najmä vysokoškolské inštitúcie a neziskové organizácie, najmä Asociácia supervízorov a sociálnych pracovníkov a Inštitút ďalšieho vzdelávania sociálnych pracovníkov na Vysokej škole zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave. V tejto súvislosti Schavel (2007) už niekoľko rokov upozorňuje na potrebu celoživotného vzdelávania sociálnych pracovníkov na Slovensku. Nové fenomény a špecifiká v pracovných pozíciách sociálneho pracovníka vyvolávajú potrebu jeho neustáleho odborného skvalitňovania. Podľa neho na potrebu celoživotného vzdelávania upozorňujú aj absolventi študijného odboru sociálna práca, ktorí sa v praxi často stretávajú najmä s problémami v oblasti poradenskej činnosti pri práci s klientom, nedostatkom manažérskych zručností v oblasti riadenia sociálnych subjektov alebo konkrétnej orientácie v špecifických problémoch, ako sú oblasti sociálnych služieb, sociálnoprávnej ochrany, sociálnej práce s konkrétnymi cieľovými skupinami, konkrétne v oblasti sociálnej práce s drogovými závislými a inými sociálno-patologickými javmi, nezamestnanými, rodinami s ekonomickými problémami, ťažko zdravotne postihnutými, osobami vyššieho veku, dlhodobo chorými a umierajúcimi, azylantmi, ďalšími marginalizovanými skupinami a pod. Cieľom ďalšieho vzdelávania sociálnych pracovníkov pritom nie je len rozvíjanie sebazoznania, podpora vlastného rozvoja, rozvoj psychologickéj kultúry osobnosti sociálnych pracovníkov, ale aj rozvoj ich profesijnej kompetencie v zmysle integrovania poznatkov rôznych vedných oblastí a ich praktickej aplikácie (por. in Schavel, Dávideková, 2005). Kriticky reflexívna prax by mala patriť k prioritám v rámci ďalšieho vzdelávania sociálnych pracovníkov.

4. *Spoločenská* – z hľadiska makroúrovne a sociálnej politiky je dôležitá inštitucionálna, koncepčná a systematická podpora sociálnej práce a profesionálnych sociálnych pracovníkov. Zvlášť by sme opätovne zdôraznili zabezpečenie finančných zdrojov pre náležité mzdy vysokoškolsky vzdelaných odborníkov, ďalej finančnú podporu ďalšieho vzdelávania, realizovanie výskumu v sociálnej práci, forsírovanie a materiálno-finančné zabezpečenie vzniku Komory sociálnych pracovníkov. Príkladom dobrej praxe v tejto oblasti je podľa Schavela (2007) Maďarsko, ktoré má ďalšie vzdelávanie sociálnych pracovníkov ukotvené legislatívne osobitným zákonom. V tejto súvislosti je vhodné uviesť pasáž z Programového

vyhlásenia vlády Slovenskej republiky na roky 2012-2016 (máj, 2012): „Vláda vytvorí podmienky na profesijné zabezpečenie výkonu sociálnej práce.“

Záver

Sociálni pracovníci by pri výkone svojej profesie mali byť nielen dobrými kompetentnými praktikmi, ale aj odborníkmi, ktorí neustále uvažujú nad svojou prácou, kriticky reflektujú všetky svoje praktické skúsenosti s cieľom neustáleho zvyšovania kvality poskytovaných služieb. Takýto prístup kriticky reflektívnej praxe by mal byť súčasťou permanentného vzdelávania sociálnych pracovníkov v Slovenskej republike, podporovaný profesijnou organizáciou a spoločensko-politickou podporou.

Literatúra:

- ENQA: Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area. 3rd ed. Helsinki : ENQA. ISBN 952-5539-05-9
- EÚ: *Odporúčanie Európskeho parlamentu a Rady o vytvorení európskeho kvalifikačného rámca pre celoživotné vzdelávanie*. Úradný vestník Európskej únie (2008/C 111/01). EÚ : Štrasburg, 2008.
- BANKS, S. – NØHR, K. (eds.): *Practising Social work Ethics around the World. Cases and commentaries*. London : Routledge, 2012. 264 p. ISBN 978-0-415-56033-7.
- BARKER, R. L.: *The Social Work Dictionary*. 5th Ed. Washington, DC : NASW, 2003. 493 s. ISBN 0-87101-355-X.
- DOMINELLI, L.: Anti-oppressive practice in context. In Adams, R., Dominelli, L., Payne, M. (Eds.). *Social Work: Themes, issues and critical debates*. London : MacMillan, 1988.
- GÖPPNER, H.-J., HÄMÄLÄINEN, J.: *Rozprava o vede o sociálnej práci. Hľadanie prvkov pre programatiku*. Bratislava : VŠZaSP sv. Alžbety, 2008. 194 s. ISBN 978-80-89271-33-7.
- HARDIKER, P., BARKER, M.: *Theories of Practice in Social Work*. London : Academic Press, 1981. 313 p. ISBN 9780123247803.
- JONES, C.: Anti-Intellectualism the Peculiarities of the British Social Work. Education. In Parton, N. (ed.) *Social Theory, Social Change and Social Work*. London : Roudgles, 1996, pp. 190-210. ISBN 0-415-12698-3.
- MÁTEL, A. a kol.: *Etika sociálnej práce*. 2. doplnené a aktualizované vydanie. Bratislava : VŠ ZaSP sv. Alžbety, 2012. 264 s. ISBN 978-80-8132-045-3.
- MÁTEL, A. – OLÁH, M. – SCHAVEL, M.: *Vybrané kapitoly z metód sociálnej práce I*. Bratislava : VŠ ZaSP sv. Alžbety, 2011. 214 s. ISBN 978-80-8132-027-9.
- MÁTEL, A. – SCHAVEL, M. et al. 2011. *Aplikovaná sociálna patológia v sociálnej práci*. Bratislava : VŠ ZaSP sv. Alžbety, 2011. 442 s. ISBN 978-80-8132-009-5.
- MÜHLPACHR, P.: *Úvod do sociální práce*. Brno : VŠZaSP sv. Alžbety v Bratislave, 2008. 100 s. ISBN 978-80-7392-070-8.
- NAVRÁTIL, P.: *Teorie a metody sociální práce*. Brno : Marek Zeman, 2001. 166 s. ISBN 80-903070-0-0.
- ORME, J., SHEMMINGS, D.: *Developing Research Based Social Work Practice*. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2010. 232 p. ISBN 978-0-230-20045-6.
- PARKER, J., BRADLEY, G.: *Social work practice. Assessment, Planning, Intervention and review*. 3rd Ed. Exeter : Learning Matters Ltd, 2011. ISBN 978-1-84445-831-8.
- PAYNE, M.: *Modern Social Work Theory*. 3rd Ed. Basingstoke : Palgrav Macmillan, 2005. 366 s. ISBN 978-1-4039-1836-9.
- SACKETT, D. et al. Evidence based medicine: what it is and what it isn't. In *British Medical Journal*, 1996, 312(7023), pp. 71-72.
- SCHAVEL, M.: Niektoré otázky edukácie sociálnych pracovníkov. In *Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou: „Dni sociálnej práce*. Nitra : FSVaZ UKF, 2007. ISBN : 978-80-8094-231-1.
- SCHAVEL, M., DÁVIDEKOVÁ, M.: Vzdelávanie v sociálnej práci na Slovensku a v Čechách – porovnanie obsahu štúdia. In *Sociální práce/Sociálna práca*, roč. IV. č. 1/2005. ISSN 12-13-6204.
- TEATER, B. *An Introduction to Applying Social Work Theories and Methods*. Berkshire : Open University Press. 218 s. ISBN 978-0-33-523778-4.
- THOMPSON, N.: *Theorizing Social Work Practice*. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2010. 274 p. ISBN 978-0-230-55306-4.
- TREVITHICK, P.: *Social Work Skills. A Practice Handbook*. Berkshire : Open University Press, 2005. 224 s. ISBN 978-0-33-520699-5.

Vláda SR: *Programové vyhlásenie vlády SR na roky 2012-2016*. [online]. [01-05-2012]. Dostupné na:
<<http://www.vlada.gov.sk/programove-vyhlasenie-vlady-sr-na-roky-2012-2016>>.

Kontakt:

doc. PhDr. ThDr. Andrej Mátel, PhD.
Katedra sociálnej práce a sociálnych vied
Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Kraskova 1
949 74 Nitra
Slovensko
E-mail: andrej.matel@gmail.com